

Szemet szemért, fogat fogért. Általában ebben szokták összefoglalni az ugyanazzal való megtorlásról szóló tálió-elv lényegét. Nem véletlenül. Az idézett szólás kétségkívül klasszikus, a maga nemében rövid és velős, tárgyyszerű és szemléletes, első hallásra megjegyezhető, és ami a legfőbb: mindenki számára érthetően fejezi ki a lényegét. Mégsem árt emlékeznünk, hogy a hírneves elv eredeti megfogalmazásban is több, mindenesetre részletesebb.

Mózes II. könyvének 21. fejezetében a 24. és 25. versben a következőket olvassuk: „24. Szemet szemért, fogat fogért, kezét kézéért, lábat lábért; 25. Égetést égetésért, sebet sebért, kéket kékért”. Így a Bibliában az első megfogalmazás. A III. könyv 24. fejezetében így bővül: „17. Ha valaki agyonüt valamely embert, halállal lakoljon. 18. Ha pedig barmot üt agyon valaki, fizesse meg azt: barmot baroméért. 19. És ha valaki sérelmet ejt a felebarátján, amint ő cselekedett, vele is úgy cselekedjenek: 20. Törést törésért, szemet szemért, fogat fogért, amilyen sérelmet ő ejtett másra, olyan ejtessék rajta is.” Végül az V. könyv 19. részében ezzel zárul az ige: „19. Úgy cselekedjete azzal, amint ő szándékozott cselekedni az atyafiával, így tisztíts ki közüled a gonoszt. 20. Hogy akik megmaradnak, hallják meg, és féljenek, és többször ne cselekedjenek te közötted ilyen gonosz dolgot. 21. Ne nézz reá szánalommal: lelket lélekért, szemet szemért, fogat fogért, kezét kézéért, lábat lábért.”

Ismeretes, hogy Krisztus elutasította ezt a felfogást és a hegyi beszédben így szólt: „39. Hallottátok, megmondatott: Szemet szemért, fogat fogért. 38. Én pedig azt mondom néktek: Ne álljatok ellene a gonosznak, hanem aki arcul üt téged jobb felől, fordítsd felé a másik orcádat is.” (Máté evangéliuma 5. rész).

A tálió-elv persze tovább élt, és István király jogalkotásában is szóhoz jutott. A II. törvénykönyvben ugyanis a 12. törvény így rendelkezik: „Ha valaki karddal embert öl, ugyanazon karddal öljék meg őt.”

Beléállt a benga. A *benga* cigány eredetű szó, jelentése 'ördög' (ROSTÁS-FARKAS GYÖRGY — KARSAI ERVIN, *Cigány—magyar, magyar—cigány szótár*. Bp., 1991. 23). Az idézett szólás tehát két ismertebb szólással értelmezhető: *belébújt az ördög*, illetve *beléállt az ideg* (idegesség). Pontos tartalmát az utóbbi fejezi ki. Adatközlőnk szerint ugyanis igazában ezt jelenti: 'ideges, rájött a bolondéria, magatartása zavart, eltér a megszokottól' stb. (Adatközlő: Homoki Károly 67 éves nyug. agronómus, Kőlcse, Szatmár m.).

KÁVÁSSY SÁNDOR